

RENursE Consortium stimuleert verpleegkundig onderzoek

Lysette Hakvoort, Christel Derks, Mariëlle van Mersbergen, Marjo van den Elsen, Jeroen Dikken; namens het RENursE Consortium

Ruim honderd jaar geleden overleed Florence Nightingale (1820-1910), verpleegkundige en grondlegger van de moderne verpleegkunde. Naast haar passie voor de zorg had ze nog een grote passie, namelijk onderzoek en statistiek. Onderzoek doen was in haar ogen onlosmakelijk verbonden met het vak van verpleegkundige. Enerzijds om zelf inzicht te krijgen in de situatie, anderzijds om tot de juiste behandeling te komen of anderen te overtuigen van bepaalde veranderingen (1). Er is sinds de tijd van Florence Nightingale veel veranderd in de zorg, met snelle ontwikkelingen die soms een uitdaging zijn voor verpleegkundigen om te integreren in hun werk. Een onderzoekende houding en onderzoek doen kan verpleegkundigen hierbij helpen. Verpleegkundig onderzoek maakt echter nog te weinig onderdeel uit van onze dagelijkse praktijk. Het tij lijkt nu te keren, met steeds meer aandacht voor het integreren van onderzoek in het werk van verpleegkundigen. Het is nu aan alle verpleegkundigen om aan die verandering bij te dragen, maar hoe doe je dit?

Belang van verpleegkundig onderzoek

Door het doen van wetenschappelijk onderzoek wordt onze kennis op een systematische en controleerbare manier vergroot. Verpleegkundig onderzoek richt zich op onderwerpen die gereleerd zijn aan ons vak en levert kennis op waarmee patiënten geholpen kunnen worden. Zonder verpleegkundig onderzoek zouden we bijvoorbeeld geen kennis hebben over de beste preventieve maatregelen bij decubitus, blaasinfecties en hoe we patiënten het beste kunnen voorlichten (2). Om onderzoek te kunnen doen, moeten ook gegevens verzameld worden. Dit doen we al dagelijks in bijvoorbeeld het patiëntendossier. Deze gegevens gebruiken we echter nog te weinig om een verband te leggen tussen ons dagelijks handelen en de uitkomst bij de patiënt. Daardoor ontbreekt bewijs voor veel handelingen die wij dagelijks als verpleegkundigen leveren. Uit onderzoek blijkt dat het van belang is dat verpleegkundigen betrokken zijn bij onderzoek en/of academisch opgeleid zijn (bijvoorbeeld master Verpleegwetenschappen), omdat dit de kwaliteit, efficiëntie en veiligheid van zorg vergroot. Verpleegkundigen die betrokken zijn in de ontwikkeling van wetenschappelijke kennis zijn meer bereid deze ook te implementeren in de praktijk. Daarnaast dienen zij als rolmodel en verspreiden zij kennis door educatie aan collega's (3).

Het tij keert

In de praktijk, vakbladen en op *social media* zien we steeds meer rollen: kritische, nieuwsgierige, onderzoekende verpleegkundigen die leiderschap tonen en niet bang zijn om op de voorgrond te treden. Vaak worden zij ondersteund in hun missie door hun organisatie, die ruimte biedt en hen stimuleert. Een mooi voorbeeld hiervan is de oprichting van het RENursE (*Research, Education, Nursing regarding Elderly*) Consortium: een initiatief van tien topklinische ziekenhuizen (STZ) om onderzoek door en voor verpleegkundigen te stimuleren en te bestendigen (zie *Kader 1*). Dit initiatief kwam tot stand doordat enkele rolmodellen de handen ineensloegen.

Bij het consortium zijn vanuit elk deelnemend ziekenhuis verpleegwetenschappers of verpleegkundigen met affiniteit met onderzoek aangesloten of worden zij betrokken bij het verzamelen van gegevens in hun eigen ziekenhuis. Tevens worden hbo-studenten verpleegkunde betrokken bij het uitvoeren van deelonderzoeken als afstudeeronderzoek. Op deze manier worden in de tien STZ ziekenhuizen verpleegkundigen gestimuleerd en gefaciliteerd om verpleegkundig onderzoek uit te voeren.

Het eerste onderzoek van het RENursE Consortium is ondertussen afgerond en heeft geleid tot diverse successen, zowel wat betreft kwalitatief goed onderzoek doen als in het valoriseren (het benutten van de opgedane kennis). Resultaten uit deze studie zijn bijvoorbeeld op afdelingsniveau geanalyseerd en teruggekoppeld. Hieruit zijn in diverse ziekenhuizen initiatieven ondernomen om de kennis van de verpleegkundigen te verbeteren, onder andere door middel van scholing en casuïstiekbesprekingen. Daarnaast hebben verpleegkundigen binnen het consortium de kans gekregen om zich te ontwikkelen in het doen van wetenschappelijk onderzoek.

Eerste studie van het RENursE Consortium

Het RENursE Consortium richt zich specifiek op de oudere patiënt die in het ziekenhuis is opgenomen. In het eerste onderzoek van het RENursE Consortium is het kennisniveau van verpleegkundigen over de oudere patiënt onderzocht. In alle tien de ziekenhuizen hebben verpleegkundigen de Kennis over Oudere Patiënten – Quiz (KOP-Q) ingevuld. Uit de resultaten blijkt dat 6,7% van de verpleegkundigen een kennisniveau over de oudere patiënt heeft dat verge-

Kader 1. Deelnemende ziekenhuizen aan het RENurse Consortium

Máxima Medisch Centrum
Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis
Deventer Ziekenhuis
Spaarne Gasthuis
Albert Schweitzer Ziekenhuis
Rijnstate
Franciscus Gasthuis & Vlietland
Isala
Martini Ziekenhuis
Medisch Spectrum Twente

lijkbaar is met eerstejaars hbo-studenten verpleegkunde, en 29,8% een kennisniveau dat vergelijkbaar is met laatstejaars hbo-studenten verpleegkunde. Slechts een klein deel van de verpleegkundigen (12,5%) zou graag voor oudere patiënten willen zorgen. Deze resultaten zeggen mogelijk iets over de kwaliteit van zorg die geleverd wordt. In elk geval vraagt het actie

om de kennis en attitude te verbeteren (4).

In vervolgonderzoek is het RENurse Consortium bezig om een multifactoriële leerinterventie te ontwikkelen voor verpleegkundigen over vallen en valpreventie bij oudere patiënten die zijn opgenomen in het ziekenhuis. Met verschillende experts in de geriatrie, afdelingshoofden, onderwijskundigen en verpleegkundigen wordt de leerinterventie samengesteld. Deze zal worden uitgezet in de praktijk en vervolgens zal worden onderzocht of de leerinterventie daadwerkelijk leidt tot minder valincidenten en een verbeterde kennis en attitude van verpleegkundigen.

In totaal hebben ruim 1.700 verpleegkundigen meegedaan aan het eerste onderzoek, een responspercentage van 60%, wat erg hoog is voor vragenlijstonderzoek. Dit hoge responscijfer lijkt te komen doordat de verpleegkundig onderzoekers dichtbij of op de werkvloer staan, waardoor zij zichtbaar en benaderbaar zijn en zo als voorbeeld/rolmodel kunnen dienen voor collega's om te participeren in het onderzoek.

Het RENurse Consortium zelf is door de eerste studie ook gegroeid in organisatie, opzet en middelen. De stuurgroep bestaat uit een bestuurder, managers van leerhuizen/academies en een hoogleraar. In de kartrekkende onderzoeksgroep zijn verpleegkundig onderzoekers vertegenwoordigd uit vier ziekenhuizen. Verder worden expert-onderzoekers van buiten de deelnemende ziekenhuizen aangetrokken. Momenteel is er een professionaliseringsslag gaande waarbij gestreefd wordt om subsidie te verkrijgen voor verpleegkundig onderzoek door het consortium. Bij de ziekenhuizen die deelnemen in het consortium wordt het belang van verpleegkundig onderzoek breder gedragen en gestimuleerd. Rolmodellen zijn opgestaan en functies waarin verpleegkundigen zowel een klinische als academische rol kunnen vervullen zijn in diverse ziekenhuizen als pilot gestart.

Literatuur

1. Nightingale F. To her nurses. United States of America: Library of Alexandria; 2016.
2. Nieswiadomy RM, Ter Maten-Speksnijder A, Hoogerduijn J. Verpleegkundige onderzoeksmethoden. Amsterdam: Pearson Benelux B.V.; 2016.
3. Van Oostveen J, Hoedhart NS, Francke AL, et al. Combining clinical practice and academic work in nursing: a qualitative study about perceived importance, facilitators and barriers regarding clinical academic careers for nurses in university hospitals. J Clin Nurs 2017;26:4973-84.
4. Derks C, Hakvoort L, van Mersbergen M, et al. Kennis over oudere patiënt schiet tekort. TvZ 2018;128(5):36-9.

Lysette Hakvoort, verpleegkundige Geriatrie-Gerontologie en masterstudent verplegingswetenschappen, is een van deze verpleegkundigen. In haar werk wordt duidelijk hoe onderzoek en zorgverlening hand in hand kunnen gaan.

"Ik heb in het Máxima Medisch Centrum (MMC) een fulltime dienstverband. De helft van mijn werktijd ben ik werkzaam als geriatrieverpleegkundige, en in de andere helft richt ik mij op het stimuleren van verpleegkundig onderzoek, de implementatie van onderzoeksresultaten in de praktijk en ben ik lid van de onderzoeksgroep van het RENurse Consortium. Verpleegkundig onderzoek heeft een impuls gekregen in het MMC en dit leidt tot mooie initiatieven zoals de wetenschapsmiddag voor verpleegkundigen. Verpleegkundigen delen tijdens die middag uitkomsten van verpleegkundig onderzoek met elkaar. Verpleegkundigen worden zo gestimuleerd om zelf ook onderzoek te gaan doen, en dit leidt weer tot nieuwe initiatieven."

Pak je kans!

Wat kunnen verpleegkundigen zelf doen? De zorg is constant in beweging, en in elke zorginstelling zijn initiatieven te vinden. Ga op onderzoek uit wat er gebeurt op het vlak van verpleegkundig onderzoek in de eigen instelling. Wellicht is het mogelijk om aan te sluiten bij bestaande onderzoekslijnen binnen de eigen instelling. Verder is het belangrijk om kennis up-to-date te houden door cursussen te volgen. Veel instellingen en ziekenhuizen hebben ondersteunende cursussen op het gebied van *evidence-based practice* of het kritisch lezen van wetenschappelijke artikelen. Vraag bij het Leerhuis of de Academie naar de mogelijkheden en eventuele ondersteuning. Daarnaast is het belangrijk om kritisch en nieuwsgierig te blijven kijken naar het eigen handelen en dat van collega's. Blijf vragen stellen waarom en hoe handelingen worden uitgevoerd. Omdat het altijd zo werd en wordt gedaan, of is er wetenschappelijk bewijs voor? Als de reden niet duidelijk is, verzamel dan collega's en ga gezamenlijk op onderzoek uit. Als een verpleegkundige geïnspireerd is en heeft ontdekt dat hij of zij affiniteit met onderzoek heeft, ga dan in gesprek met leidinggevers om te inventariseren wat de mogelijkheden voor vervolgopleidingen of verder onderzoek zijn.

Dankwoord

Graag willen we de volgende mensen bedanken voor hun actieve bijdrage in de oprichting en de uitvoering van het RENurse Consortium: prof. dr. Marieke Schuurmans, Anita Wydoort (lid raad van bestuur Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis (ETZ), Wilma Jackson (manager Leerhuis ETZ), Marika Trieling (wetenschapscoördinator ETZ), Wendy te Woerd (bureau Zorginnovatie Rijnstate) en Monique Dings (manager MMC Academie).

Op de website van het RENurse Consortium is meer informatie te vinden over het initiatief: www.renurse.nl.

Over de auteurs

Lysette Hakvoort, geriatrieverpleegkundige, Máxima Medisch Centrum, en masterstudent verplegingswetenschappen, UMC Utrecht

Christel Derks, verpleegkundige, Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis, en masterstudent Verpleeg- en Voedkunde, Universiteit van Antwerpen

Mariëlle van Mersbergen, verpleegkundige en coördinator Evidence Based Practice, Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis

Marjo van den Elsen, verplegingswetenschapper en epidemioloog, Deventer Ziekenhuis

Dr. Jeroen Dikken, verpleegkundige, hoofddocent verpleegkunde, De Haagse Hogeschool

Correspondentieadres: lysette.hakvoort@mmc.nl